UBCAK
ULUSLARARASI BİLİMSEL ÇALIŞMALAR KONGRESİ
INTERNATIONAL ACADEMIC STUDIES CONFERENCE

Feminist Sanatta Eleştirel Bir Model Olarak Yapısöküm

Doç. Dr. Samet Doğan

E-mail: sametdogan@comu.edu.tr ; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Çanakkale/ Türkiye.

Özet

Bu çalışma yapısökümcü okuma pratiklerinin Feminist Sanat üzerindeki etkilerini ve sanatsal uygulama biçimlerini inceleme amacı taşır. Çalışma iki aşamada ele alınmıştır. İlkinde yapısökümün tanımı, eleştirel stratejisi ve uygulama yöntemleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. İkinci aşamada yapısökümün feminist sanat üzerindeki etkileri ve bu etkileri taşıyan sanatçıların üretim biçimleri incelenmiştir. Bu çerçevede konu ile ilişkili yapıtlar çözümlenmeye çalışılmış ve yapısökümün eserler üzerindeki etkileri örnekler eşliğinde analiz edilmiştir. Bunun yanı sıra feminist hareket içerisinde çalışmalarını yürüten sanatçıların "kadın" kavramına bakış açıları, kavrayış biçimleri, eleştirel yaklaşımları incelenmiş ve tüm bunların yapısöküm ile olan ilişkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda yapısöküm yönteminin feminist sanatta yaygın olarak kullanılan eleştirel bir model olduğu ve sanatçıların üretim biçimlerine, sanatsal yaklaşımlarına önemli oranda katkıda bulunduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte yapısökümün birçok feminist sanatçıda birbirinden farklı estetik yaklaşımlar doğurduğu, konu ve teknik anlamda birçok yeni ifade olanaklarını gündeme getirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Feminist Sanat, Resim Sanatı, Yapısöküm

Abstract

This study is intended to examine the effects of deconstruction reading practices on feminist Art and the forms of artistic practice. The study is covered in two stages. In the first case, an overall assessment of the definition of deconstruction, critical strategy and implementation methods was made. In the second phase, the effects of deconstruction on feminist art and the production patterns of artists with these effects were examined. In this framework, the structures associated with the subject were tried to be resolved and the effects of the deconstruction on the artifacts were analyzed by examples. The study found that the method of adhesion is a critical model commonly used in feminist art and contributes significantly to the way artists produce, their artistic approach. However, it has been found that deconstruction has created different esthetic approaches in many feminist artists, and has brought up many new expressions in terms of subject and technical.

Keywords: Feminist Art, Painting, Deconstruction

GİRİŞ

Yapısöküm Nietzsche ve Heidegger'in temellendirdiği Jacques Derrida'nın ise son şeklini verdiği metinlerin okunması ya da yorumlanmasını içeren bir dizi okuma tekniğine vurgu yapar. Yapısökümün içeriğine ilişkin kesin sınırlar koymak, çerçevesini çizmek oldukça güç bir durumdur. Böyle olsa da bu okuma tekniği, bir metinde anlamın nasıl yapılandırıldığı, hangi düşünsel ve ideolojik temellerden hareket ettiğini, dil ve dilin kapsadığı anlam kümeleri ile bunların birbiriyle ilişkilerinden yola çıkarak çözümlemeye çalışır. Özünde stratejik ve eleştirel bir boyut taşıyan bu çözümleme şekli bir yapının ya da sistemin düşünsel dayanaklarını, bu dayanakların çelişkilerini, tutarsızlıklarını ya da göz

ardı edilmiş öğelerini açığa çıkarmaya çalışır. Bu anlamda yapısöküm bir düşüncenin ya da felsefi eğilimin kendisine dışardan müdahaleci bir şekilde yaklaşmaz, daha çok anlamın hiçbir şekilde sabit ve değişmez olmadığını, bu anlamlara dayalı düşüncelerin de aslında eksik ya da taraflı olduğunu ileri sürer.

Birçok yapısökümcü analizler dil içerisine yerleşmiş birbirine karşıt kavramlar etrafında sorgulanır. Bu kavramsal karşıtlıklar Derrida'ya göre Batı düşünce tarihinin ve geleneğinin kökenini oluşturur. Derrida'nın "sözmerkezcilik" olarak adlandırdığı bu felsefi eğilimde bütün metinler varlık/yokluk, söz/yazı, öz/varoluş, gerçek/gerçek olmayan, duyulur/düşünülür, erkek/kadın gibi hiyerarşik kutupsal karşıtlıklar üzerine kurulmuştur. Derrida'ya göre bu türden karşıtlıklar yalnızca felsefi bir karşıtlık değil, felsefenin kendi ötekisini ürettiği ve böylece kendisini kendi ötekisine karşı kurduğu bir karşıtlıktır (Derrida, 2010:15). Bu nedenle söz konusu karşıt çiftlerden ilkine daima pozitif nitelikler yüklenirken, onun karşıtı olan ikinciye negatif özellikler yüklenmiştir.

Örneğin erkek egemen bir toplumda erkeğin özerkliği ve statüsü, karşıtı olan kadına göre tanımlanır. Bu çerçevede erkek kurucu ilke, kadın ise bu ilkenin dışlanmış karşıtı yani "öteki"dir. Erkeğin karşıtı olarak kadına eril ilk ilke karşısında olumsuz bir değer yüklenmiştir, yani kadın erkek olmayandır ya da kusurlu erkektir (Eagleton, 2014:143).

Örnekteki gibi ikinci terimin varlık nedeni birinciyi daima doğrulamak ve imtiyazlı kılmak gibi bir özelliğe sahipken birinci terim sistemin merkezine yerleşen bir arşimet noktası olma fonksiyonuyla ön plana çıkar. Yapısökümün eleştirel yönelimi, söz konusu bilinçdışı ve baş edilemeyen bu durumu açığa çıkararak, metnin dayandığı kutupsal karşıtlığın çökertilmesine yöneliktir. Böylelikle sağlam ve mantıksal olduğu düşünülen bu mantık biçiminin dayanaksız ve paradoksal olduğu, ona dayanılarak yapılan tüm yorumların da doğası gereği yanlış olduğu açığa çıkarılmaya çalışılır (Küçükalp, 2008:188).

Dolayısıyla yapısökümcü analizler belirli bir metin, argüman, tarihsel gelenek veya sosyal pratik içerisindeki zıtlık ilişkilerini, bir terimin diğerine göre neden öncelikli ve üstün kılındığını bulgulamaya çalışır. Buradaki temel amaç düşünmenin belirli bir yolu veya belirli bir kümesi içerisinde bastırılan, önemi azaltılan ya da sistem dışına atılan ve ötekileştirilen unsurları ortaya çıkarmaktır. Bu amaca uygun olarak düşünsel temeli karşıtlık ilişkisine dayanan kavramlar, oldukça farklı yollardan yapısökümeye tabi tutulabilir. Örneğin öncelikli olan ilk kavramın neden öncelikli ve imtiyazlı kılındığı ikinci kavram üzerinden sorgulanmaya çalışılır ya da ikinci kavramın nasıl beklenmedik yollar içerisinde ikincil bir statüye sahip olduğunun sebepleri keşfedilebilir (Balkin, 2004:320).

Bu sorgulamada ikinciye göre daha imtiyazlı olan birinci kavramın önceliği ortadan kaldırılır ya da ikinci kavram birinciye göre daha imtiyazlı kılınır. Böylelikle her iki kavrama yönelik geleneksel algılama biçimi ortadan kaldırılarak farklı bir kavrayışa geçilir. Özdeşliklerden ayrılıklara, birliklerden parçalara, ontolojiden dil felsefesine, epistemolojiden söz sanatına doğru giden bu anlam kaymasında, anlamın hiçbir zaman sabit ve değişmez kılınamayacağı görüşüne varılır. Bununla birlikte birbirine karşıt olan anahtar kavramların da gerçekte nasıl bastırıldığı, gizlendirildiği ya da söylem dışına itilerek nasıl dışlandığı ortaya çıkarılır (Cevizci, 2009:1291). Dolayısıyla yapısöküm "iki saf kutup arasında bir karşıtlık bulunduğu yönündeki kabulünün aksine, hiçbir terimin, fikrin ya da gerçekliğin asla saf olmadığını, daima ve zorunlu olarak ötekine bulaştığını göstermeye çalışır" (Derrida, 2008:70).

Feminist Sanatta Yapısökümcü Uygulama Biçimleri

Tarihsel süreç içerisinde sosyal, politik, kültürel, sanatsal, ideolojik alanları oluşturan düşünsel sistemler, çoğu zaman kavramsal karşıtlıkların gizlenmiş formlarıdır. Uzlaşımlara dayalı olan bu sistemler ya da kurumlar, çoğu zaman öteki olanı bastırarak ya da onların önemini azaltarak, kendisine istikrar ve öncelik kazandırmaya çalışır. Bu türden ideolojik yaklaşımlar karşısında yapısöküm oldukça kullanışlı bir eleştirel metottur. Çünkü yapısöküm bu uzlaşımlara dönük yapılar içerisinde benzerlik ya da farklılığın nasıl bastırıldığını veya gözden kaçırıldığını, belli kurallara ve prensiplere dayalı sosyo-politik ve kültürel alanlar içerisindeki kavramsal karşıtlıkların nasıl ideolojik etkilere sahip olduğunu keşfederek ortaya çıkarmaya çalışır (Balkin, 2004:320).

Yapısökümün en etkili olduğu alanlardan biri şüphesiz kadın-erkek karşıtlığına dayanan hiyerarşik ayrımdır. Bu ayrım tarih boyunca sorgulanan en önemli meselelerden biri olmuştur. Fakat bu konuyla ilgili hiçbir çözümleme şekli yapısökümün ulaştığı sonuçlar kadar çarpıcı olmamıştır. Özellikle Derrida'nın kadın-erkek sorununa yönelik olarak uyguladığı yapısökümcü analizler bu konunun örneksel ürünleri olarak görülür.

Derrida'nın yaptığı yapısökümcü okumalarda "kadın" figürü diğer hiyerarşik karşıtlığın bir ürünü olarak öne çıkar. Bu belirlemede "kadın" erkek karşısında eril/ fallusmerkezci olarak karakterize edilen geleneksel felsefenin dışında tutulmuş bir figür olarak ele alınır (Derrida, 2008:45-46). "Kadın" diğer hiyerarşik karşıtlıklarda olduğu gibi merkezi bir statüye sahip erkeğin bir eklentisi ya da ilavesi olarak "öteki" olarak tanımlanır. Derrida'ya göre "eklenti" pozitif olana dışsal, aynı zamanda onun bir tamamlayıcısı olan negatif bir unsurdur. Bir şeyin yokluğunda onun yerine geçen, tam ve eksiksiz olana ilave edilen, boşluk dolduran alt düzey bir unsurdur (Derrida, 2014:220). Dolayısıyla "kadın" ayrıcalıklı ve merkezi bir konuma sahip olan erkeğin yani pozitif olanın ancak yokluğunda yerine geçebilen negatif bir ilavedir. Bu açıdan Derrida'ya göre "kadın" sistemin dışında kalan ya da sistemden dışlanmakta olan bir unsur olarak karakterize edilir.

Derrida'nın yapısökümsel okuma pratiği içerisinde ele alınan cins ayrımcılığına dönük kadın-erkek karşıtlığı, her türlü ampirik belirlemeden bağımsız, saf ve nötr olma arzusundaki öznesini cinsiyet sahibi özne haline getirerek, felsefe içinde cinsiyet farklığını kabul eden bir politikanın yolunu açmıştır. Bu durum özellikle 1980'li yılların başında cinsiyet farklılığı ve toplumsal cinsiyet ayrımının dogmatik yönü üzerinden gelişmeye başlamış, yeni ve farklı bir okuma pratiğinin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Üçüncü kuşak feminist yorumsal stratejisi olarak adlandırılabilecek bu pratik, hem psikanalizle hem de Derrida'nın yapısökümcü okumalarıyla yakın bir bağ içerisine girmiştir (Direk, 1997: 91).

Nitekim feminist sanatın önemli figürlerinden Mary Kelly "kadın" konusuna ve bunların inşa sürecine bakıldığında "toplumsal düzenimizde farklılığı temsil eden ve itaati meşrulaştırmak için kullanılan hakim formların yapısökümüne uğratılma imkanını da görürüz " der (Gouma, Mathew, 2008:37). Dolayısıyla feminist anlayış içerisinde olan sanatçılar, yapısökümün olanaklarını kullanarak "kadın" kavramı çevresinde gelişen geleneksel argümanları yapısökümüne tabi tutarak, kadın konusunu bilindik anlamlarından ve geleneksel tanımlama biçimlerinden koparmaya çalışmışlardır.

Bu sanatçılar kadının toplumsal konumundan kaynaklanan sorunlarından çok kadın-erkek arasındaki hiyerarşik karşıtlığının felsefi ve mantıksal dayanaklarına yönelmişlerdir. Girişilen bu ortak hedefte amaç kadınlığın "sabitliğini bozmak", kadının temsildeki görünümünü belirleyen yanılsama ilişkilerini açığa çıkarmak ve erkekliğin merkezi konumuna son vermektir. Bu çerçevede anlamın nasıl üretildiğini ve nasıl düzenlendiğini analiz eden feminist sanatçılar, bu anlamları oluşturan tahakküm yapılarını sorgulama konusu yaparak tüm bu temelleri sarsmaya girişmişlerdir (Gouma, Mathew, 2008:66-68).

Bu sanatçılar arasında ön plana çıkan Mary Kelly yaptığı çalışmalarla bir annenin sahip olma, yitirme fantezilerini açığa çıkararak, anne/çocuk çiftinin varsayılan bütünlüğünü yapısöküme uğratır. Anneliğin biyolojik olarak verili olmaktan çok inşa edilmiş bir durum olduğunu vurgulayan çalışmaları 1970'li yılların ufuk açıcı örnekleri olarak görülür (Gouma, Mathew, 2008:263). Bunlar arasında ön plana çıkan "Doğum Sonrası Belgeseli" (Görsel 1) anne-çocuk motifinin tamamen yeni bir şekilde ele alındığı çarpıcı bir çalışmadır. Kadın cinselliğinin temsiline yönelik bu yenilikçi çalışma toplam 139 ayrı bölümden oluşur. Çalışmanın merkezinde cinsiyet farklılığının ortaya çıkışı ve tartışmalı kadın fetişizmi konusu yer alır. Çalışmada bir sanatçı olarak annenin hatıralarını ve çocuğundan ayrılma sürecini nasıl anlamlandırdığını temsil eden yelekler, kirli bezler, çeşitli işaret ve yazı izleri, el izleri ve böcek örnekleri kullanılır. Sanatçı, bu özel nesnelere günlük benzeri notlar ve yarı bilimsel veriler ekleyerek öznel referanslar oluşturur. Böylelikle Kelly öznenin sorgulanmasını sağlamak için kavramsalcı belgeleme sürecini kullanır. Çalışmanın "Giriş" ve sonraki altı bölümü çalışan annenin erkek çocuğuyla ilişkisini ele almaktadır. Sonraki bölümlerde ise çocuğun beş yaşına kadar olan gelişimini belgeler ve bunun yanı sıra anne ile çocuğun sosyalleşme sürecini karşılıklı analiz eder (Mary Kely, Post-Partum Document, Erişim tarihi:21.02.2022).

Görsel 1. Mary Kelly, Doğum Sonrası Belgesi, 1977, (detay), Her biri 13x18 cm.

Postmodern feminist sanatın diğer bir temsilcisi olan Barbara Kruger popüler kültürün cinsiyet ayrımcı tavrını kitle iletişim araçları üzerinden yapısöküme uğratır. Erkek egemen medyanın yarattığı kadın stereotipleri üzerinden erkek bakışının şekillendirdiği dünyada, kadın olmanın anlamını sorgulayan Kruger, çalışmalarıyla kadınların arzularını şekillendiren söylemleri açığa vurmayı amaçlar (Gouma, Mathew, 2008:279). Sanatçı çeşitli dergilerden, gazetelerden, reklam afişlerinden elde ettiği görselleri kullanarak çalışmalarını oluşturur (Görsel 2). Tüm bu görselleri kolaj işlemine tabi tutarak yeniden üretir. Bu çalışmalarda estetik yansıma ile yabancılaşma arasında çarpıcı denklemler kullanır ve izleyicinin sanat eserine bakışını adeta parodileşmiş bir alana çeker. Kruger'ın bu yönü her zaman cinsiyete özgüdür, ancak bunlar erkek ve kadınlığın merkezi bir temsil aygıtı tarafından belirlenmiş sabit

pozisyonlar değildir. Aksine, eril ve dişillerin kendilerinin sabit kimliklerinin olmadığını, değişime tabi olduklarını göstermek için sabit bir içeriği olmayan terimler kullanır (Foster, 1987:77).

Görsel 2. Barbara Kruger, Bilgi Güçtür, 1989, Renkli Litografi, 91.4 × 90.2 cm.

Cindy Sherman cinsiyet sorununa başka bir açıdan bakarak film ve medya dünyasında popüler olmuş kadın imgelerini taklit ederek sanatını oluşturur. Bu imgeleri kadınlığın baştan çıkarıcı arzu nesneleri olarak yeniden üretir ve kadın kimliğine dönük kodlanmış kültürel referansları tersyüz ederek yapısöküme uğratır. Çalışmalarında ağırlıklı olarak kendini model olarak kullanan Sherman özellikle Amerikan 2. Sınıf Hollywood filmlerindeki kadın kahramanların siyah-beyaz fotoğraflarını kullanarak yeniden canlandırır. "İsimsiz Film Fotoğrafları" (Untitled Film Stills) fotoğraf serisinde (Görsel 3) kültürün kodladığı kadın imajları yoluyla derin bir sorgulamaya giden Sherman kurguladığı fotoğraflarda kendini erkek arzularını temsil eden bir modele dönüştürür. Fakat bu fotoğraflarda sanatçının kendisini göremeyiz, burada gördüğümüz Sherman'ın kendisi değil temsilin nesnesini oluşturan kurmaca bir figürün yansımasıdır. Böyle olsa da Sherman'ın fotoğrafları izleyicide kendi arzusunu yansıtan bir ayna işlevi görür, özellikle kadını sabit ve dengeleyici bir kimliğe sabitleme arzusunu yansıtan bir aynadır bu (Foster, 1987:75).

Görsel 3. Cindy Sherman, Untitled Film Still #15, 1978, Siyah-beyaz fotoğraf, 16.5 × 24 cm.

Yapısökümcü Feminist Sanat tıpkı Sherman da olduğu gibi kadın erkek sorununa dışardan müdaheleci bir tarzda eleştiri getirmez, bizzat bu sorunun kodlarına yönelerek, sorunu üreten modelin kendisine

dönüşerek eleştirir. Yapısökümün bu yönü yeni bir anlatım dilinin önünü açarken aynı zamanda Feminist sanatçılar açısından etkili bir eleştirel model oluşturur. Feminist sanatın etkili figürlerinden olan Sherrie Levine yapısökümün yarattığı bu olanakları belki de en etkili kullanan sanatçılardan biridir. Kadın sanatçı ile erkek sanatçı arasındaki hiyerarşik ayrımının yanı sıra orijinal ve kopya arasındaki ilişkileri sorgulama konusu yapan Levine, tüm bu ilişkileri sorgulayarak yapısökümü tabi tutar. Kadının kültürel statüsünü ünlü erkek sanatçılar üzerinden bir bakış açısı yaratarak derinleştiren sanatçı yapıtlarını (Görsel 4) erkek sanatçıların eserlerinden kopyalayarak kendine mal eder. Sonrasında ise bu eserlere kendi imzası dışında ekleme yapmadan sergiler. Levine'in bu yaklaşımı modern sanatın erkek sanatçı kültüne ve daha çok erkek sanatçılarla özdeşleştirilen "deha" kavramına yönelik etkili bir eleştirel yöntemdir.

Görsel 4. Sherrie Levine, Çeşme (Marcel Duchamp'dan Sonra), 1991, bronz, 37.9 x 63.2 x 37.9 cm.

Levine'nin eserlerinde kullandığı yapısöküm girişimi içerden işleyerek, yıkıcılığının tüm stratejik kaynaklarını yapılmış olandan yani eski popüler sanat eserlerinden alır. Levine'nin bu girişimi temel olarak orijinal ve kopya arasındaki ayırıcı çizgilerin belirsizleşmesiyle etkinlik kazanır. Sanat olan ile olmayan arasındaki belirginleşen bu zıtlık ilişkisi, bu dönem feminist sanatçıları açısından sorgulanan konuların başında gelir.

Miriam Schapiro ve Joyce Kozloff çalışmalarında belirginleşen bu sorgulama çağdaş sanat dünyasının kısıtlı estetiğine bir yanıt olarak dekorasyonu, deseni ve görsel zevki ön plana çıkarır. Bu sanatçılar kadın el işçiliğine dayanan kadın ürünlerine yeni bir boyut katarak, yeniden üreterek sanat ve zanaat arasındaki kategorik ayrımları yapısökümü tabi tutarlar.

Kozloff 1970'li yıllarda başladığı sanat çalışmalarında kadın üretimiyle özdeşleştirilen el sanatı, zanaat, dekorasyon gibi olgulardan yola çıkarak, onlara farklı bir kimlik kazandırarak çalışmalarını oluşturur (Görsel 5). Kadınların ürettiği el sanatları ürünlerinde yüzyıllarca kullanılan motiflerin izlerini süren Kozloff bu üretimleri çağdaş sanata uyarlayarak güzel sanatlar mertebesine yükseltmeye çalışır (Gouma, Mathew, 2008:29). Shapiro ise kadınların dekoratif amaçla yaptığı masa örtüleri, önlükler, yorganlar vb. ürünlere önemli sanatsal değerler atfederek çalışmalarını oluşturur (Görsel 6). Söz konusu kadın el işçiliğine dayanan ürünleri "famaj" olarak adlandırdığı kolaj ve asamblaj çalışmalarında kullanır.

Görsel 5. Joyce Kozloff, Botanikçi Olsaydım: Yolculuk I, 2014, Tuval üzerine karışık teknik, 137.2 × 916.9 cm.

Görsel 6. Miriam Schapiro, Yaz Güzeli, 1973-74, Tuval üzerine akrilik ve kumaş, 127 × 177,8 cm.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Sonuç olarak yapısöküm sadece kavramsal karşıtlıkların dar anlamda bir çözümlemesi değildir. Egemen mantık sistemlerinin çelişkilerini, çıkmazlarını, nihayetinde siyasi bir pratik, belirli bir düşünce sisteminin ve onun arkasındaki bütün siyasi yapı ve toplumsal kurumlar sisteminin gücünü korumasını sağlayan mantığı sökme çabasıdır (Eagleton, 2004:158). Bu yönüyle yapısökümün vurgusu basitçe ne bir yıkımdır ne de felsefe karşıtı bir tutumdur. Aksine önceliği olanın karşısında bastırılmış ve ikinci plana itilmiş unsurları ön plana çıkarır ve onlara yer açmaya çalışır (Derrida, 2010:9). Bu açıdan yapısöküm tarih boyunca ikincil konumda olan ve ideolojilerin önemsizleştirdiği unsurları bulundukları konumdan sökerek farklı bir gözle kavramamızı sağlar. Bu yönüyle Feminist Sanatın ideal bir aracı olan yapısöküm "kadın" kavramı etrafında belirginleşen sabit ve değişmez tüm düşünce modellerinin, aslında hangi sosyolojik ve felsefi temellerden hareket ettiğine yönelik oldukça önemli ipuçları vermiştir.

KAYNAKÇA

Balkin J. M. (2004). *Yapısöküm*, Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:13, Sayı:1, 2004, s. 321-332

Cevizci, A. (2009). *Felsefe Tarihi*, İstanbul: Say Yayınları.

Derrida J. (2008). *Nietzschelerin Şöleni*, (Çev. Ali Utku, Mukadder Erkan), Otonom Yayıncılık.

Derrida, j. (2010). *Edebiyat Edimleri*, (Çev. Mukkader Erkan), A. Utku, E. Canaslan, İstanbul: Otonom Yayınları.

Derrida, J. (2014). *Gramatoloji*, (Çev. İsmet Birkan), Ankara: Bilgesu Yayınları.

Direk Z. (1997). *Feminizm ve Felsefe, Derrida'nın Cinsiyet Farklılığı Sorusuna Yaklaşımı*, Defter Dergisi, Bahar 1997, No: 30, s. 87-99.

Eagleton, T. (2014). *Edebiyat Kuramı*, (Çev. Tuncay Birkan), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Foster, H. (1987). *The Anti-Aesthetic*, Washington, USA: Bay Press .

Gouma, T. S. ve Mathew, P. (2008). *Sanat ve Cinsiyet*, (Ed: Ahu Antmen), İstanbul: İletişim Yayınevi.

Küçükalp, K. (2008). *Batı Metafiziginin Dekonstrüksiyonuna Yönelik İki Yaklaşım: Heidegger ve Derrida*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Ün. SBS, Felsefe Tarihi ABD, Bursa.

İNTERNET KAYNAKÇA

Mary Kely, Post-Partum Document, http://foundation.generali.at/en/info/archive/2000-1998/exhibitions/mary-kelly-post-partum-document.html, (Erişim Tarihi: 21.02.2022)